บทที่ 3
วิธีดำเนินการวิจัย

งานวิจัยนี้แบ่งการทดลองออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การหาปัจจัยที่มีผลต่อการไฮโดรไลซิสกากมันสำปะหลังด้วยสารกรดและสารด่าง และการหาผลของปริมาณน้ำตาลรีดิวซ์และกรดไขมันระเหยที่มีต่อประสิทธิภาพในการผลิตก๊าซชีวภาพ ซึ่งการทดลองทั้งสองส่วนนี้ได้ทำการศึกษา ณ ห้องปฏิบัติการภาควิชาวิศวกรรมสิ่งแวดล้อม คณะวิศวกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ และมีรายละเอียดดังนี้

3.1 วัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ในการศึกษา

มีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

3.1.1 กากมันสำปะหลัง

กากมันสำปะหลัง ได้จากโรงงานแป้งมันสำปะหลัง ห้างหุ้นส่วนธนวัฒน์พืชผล จังหวัดกำแพงเพชร เมื่อวันที่ 14 พฤศจิกายน พ.ศ. 2552 ซึ่งมีลักษณะ ดังแสดงในตารางที่ 3.1 และรูปที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 ลักษณะของกากมันสำปะหลังที่ใช้ในการศึกษา (ค่าเฉลี่ย $\pm$ ความคลาดเคลื่อนมาตรฐาน)

พารามิเตอร์	กากมันสำปะหลัง
พีเอช	4.50±0.01
ของแข็งรวมทั้งหมด (%TS)	15.8±0.3
ของแข็งระเหย (%VS)	15.6±0.2
ความชื้น (%)	84.2±0.3

หมายเหตุ ทำการวิเคราะห์จำนวน 3 ซ้ำ

รูปที่ 3.1 ลักษณะกากมันสำปะหลัง

3.1.2 สารเคมีที่ใช้ในการศึกษา

สารกรดที่ใช้ในการศึกษา คือ สารละลายกรดซัลฟูริค ซึ่งใช้แบบ Commercial grade ของบริษัท คูสวัสดิ์ เคมิเคิล จำกัด และสารเคมีที่ใช้ในการไฮโดรไลซิสด้วยด่าง คือ โซเดียมไฮดรอกไซด์ ซึ่งใช้แบบ Commercial grade ของบริษัทยูเนี่ยนซายด์

3.1.3 เชื้อจุลินทรีย์

เชื้อจุลินทรีย์ที่ใช้ในการหมักย่อยกากมันสำปะหลังเตรียมโดยใช้ตะกอนจากถังยูเอเอสบีของระบบบำบัดแบบไม่ใช้อากาศของฟาร์มสุกรขนาดกลาง ตำบลแม่ออน อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งมีลักษณะดังตารางที่ 3.2 วิธีการเลี้ยงเชื้อจุลินทรีย์ทำโดยการนำกากมันสำปะหลัง 2%TS มาหมักกับตะกอนในอัตราส่วน F/M = 0.5 เป็นเวลา 30 วัน โดยมีรายละเอียดแสดงในภาคผนวก ก

ตารางที่ 3.2 ลักษณะเชื้อจุลินทรีย์ที่ใช้ในการศึกษา

พารามิเตอร์	เชื้อจุลินทรีย์
พีเอช	7.4
ซีโอดี (มก./ล.)	63,750
ของแข็งทั้งหมด (มก./ล.)	86,300
ของแข็งระเหย (มก./ล.)	57,821
ของแข็งแขวนลอยระเหย (มก./ล.)	57,090
กรดไขมันระเหย (มก.CH_3COOH/ล.)	155
อัลคาไลนิตี้ (มก.$CaCo_3$/ล.)	1,400

3.1.4 อุปกรณ์ในการหมักเพื่อผลิตก๊าซ

อุปกรณ์ในการหมักเพื่อผลิตก๊าซเป็นถังทำมาจากพลาสติกชนิดโพลิเอทิลีน เทอร์ฟะธาเลต (PET) แบบมีฝาปิด ปริมาตรใช้งานของถังเท่ากับ 6 ลิตร และ 1.5 ลิตร เจาะช่องต่อสายยางด้านบนฝาเข้ากับอุปกรณ์วัดปริมาตรก๊าซที่ได้จากการหมัก ในส่วนของอุปกรณ์วัดก๊าซชีวภาพ นั้น อาศัยหลักการแทนที่น้ำ โดยใช้กระบอกเก็บก๊าซเป็นกระบอกพลาสติกชนิดโพลิคาร์บอเนต ขนาด 0.5 ลิตร น้ำในถังเก็บก๊าซจะถูกปรับให้มีค่าพีเอชให้มีสภาพเป็นกรด ค่า pH ประมาณ 4 เพื่อป้องกันก๊าซชีวภาพละลายน้ำ ถังหมักไม่มีการกวนผสม

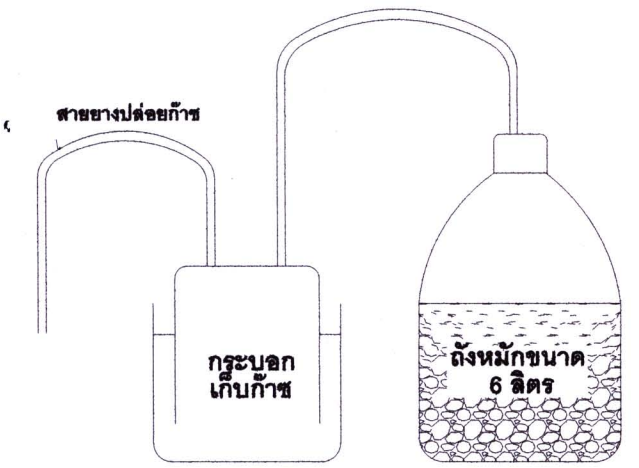

ก) แบบถังหมักทดลอง

ข) ถังหมักทดลองขนาด 6 ลิตร

ค) ขวดหมักทดลองขนาด 1.5 ลิตร

รูปที่ 3.2 ภาชนะที่ใช้ในการหมัก

3.2 การหาปัจจัยที่มีผลต่อการไฮโดรไลซิสกากมันสำปะหลังด้วยสารกรดและสารด่าง

3.2.1 การออกแบบการทดลอง

การหาปัจจัยที่มีผลต่อการไฮโดรไลซิสกากมันสำปะหลังด้วยสารกรดและสารด่าง ทำโดยใช้การทดลองแบบแฟคทอเรียลสองระดับ(2-Level Factorial Design) ปัจจัยที่เลือกทำในการศึกษานี้ ได้แก่ อุณหภูมิ พีเอชและเวลาในการทำปฏิกิริยา แสดงได้ดังตารางที่ 3.3 การทดลองได้ทำซ้ำที่จุดกึ่งกลาง (Center Point) จำนวน 3 ครั้งได้แผนการทดลองดังแสดงในตารางที่ 3.4 และตารางที่ 3.5 ซึ่งมีการทดลองทั้งหมด 22 การทดลอง

ตารางที่ 3.3 ปัจจัยและระดับของปัจจัยที่เลือกศึกษา

ปัจจัย	ระดับ		จุดกึ่งกลาง
	1	2	
พีเอช สำหรับไฮโดรไลซิสด้วยสารกรด	0	4	2
พีเอช สำหรับไฮโดรไลซิสด้วยสารด่าง	9	13	11
อุณหภูมิ (°ซ)	60	100	80
เวลาที่ใช้ในการทำปฏิกิริยา (นาที)	30	90	60

ตารางที่ 3.4 การทดลองปฏิกิริยาไฮโดรไลซิสด้วยกรด รวมทั้งหมด 11 การทดลอง

Run number	Run order	pH	เวลาทำปฏิกิริยา (นาที)	อุณหภูมิ (องศาเซลเซียส)
1	6	4	90	60
2	11	2	60	80
3	4	0	90	100
4	2	0	90	60
5	10	2	60	80
6	8	4	90	100
7	3	0	30	100
8	1	0	30	60
9	7	4	30	100
10	9	2	60	80
11	5	4	30	60

สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ห้องสมุดงานวิจัย

ตารางที่ 3.5 การทดลองปฏิกิริยาไฮโดรไลซิสด้วยด่าง รวมทั้งหมด 11 การทดลอง

Run number	Run order	pH	เวลาทำปฏิกิริยา (นาที)	อุณหภูมิ (องศาเซลเซียส)
1	6	13	90	60
2	11	11	60	80
3	4	9	90	100
4	2	9	90	60
5	10	11	60	80
6	8	13	90	100
7	3	9	30	100
8	1	9	30	60
9	7	13	30	100
10	9	11	60	80
11	5	13	30	60

3.2.2 ขั้นตอนการทดลอง

ขั้นตอนการหาปัจจัยที่มีผลต่อการการไฮโดรไลซิสกากมันสำปะหลังด้วยสารกรดและสารด่าง แสดงดังรูปที่ 3.3 ซึ่งการทดลองแต่ละครั้ง เริ่มต้นจากการหาความเข้มข้นของสารละลายกรดหรือด่างที่ทำให้พีเอชของสารละลายผสมภายหลังการเติมมีค่าตามต้องการ โดยการเติมสารละลายกรดหรือด่างที่ความเข้มข้นหนึ่งเรื่อยๆ จนกว่าจะได้ค่าพีเอชที่ต้องการ จดปริมาตรสารละลายที่เติม จากนั้นคำนวณหาความเข้มข้นที่ต้องการเพื่อให้ได้อัตราส่วนการเติมสารละลายกรดหรือด่างต่อกากมันสำปะหลัง เท่ากับ 8 : 1 โดยปริมาตรสารละลายต่อน้ำหนักกากมันสำปะหลัง จากนั้นเริ่มการทดลองโดยชั่งกากมัน 43.75 กรัม มาผสมกับสารละลายกรดหรือด่าง (ที่มีความเข้มข้นในระดับที่ทำให้พีเอชของสารละลายผสมมีค่าตามต้องการ) 350 มิลลิลิตร ได้สารละลายกากมัน 394 มิลลิลิตร นำไปแช่ในอ่างควบคุมอุณหภูมิที่มีอุณหภูมิเท่ากับที่ต้องการศึกษา เป็นระยะเวลาตามที่กำหนดเพื่อให้เกิดปฏิกิริยา จากนั้นทำการปรับพีเอชให้เป็นกลางเพื่อยุติปฏิกิริยา ในการปรับพีเอชจะต้องเติมสารละลายกรดหรือด่างในปริมาณที่ไม่ทำให้ปริมาตรสารละลายผสมเปลี่ยนแปลง ±10% ของปริมาตรทั้งหมด นำไปเหวี่ยงที่ความเร็ว 6,000 รอบ/นาที เป็นเวลา 10 นาที เพื่อแยกตะกอนออก ทำการเก็บตัวอย่างสารละลายใส แล้วนำไปตรวจวัดปริมาณน้ำตาลรีดิวซ์ด้วยวิธีดีเอนเอส

(Dinitrosalicylic Colorimetric Method)(Miller, G.L, 1959) แสดงไว้ในภาคผนวก ข และกรดไขมันระเหย ด้วยวิธีมาตรฐานของ APHA, 2005

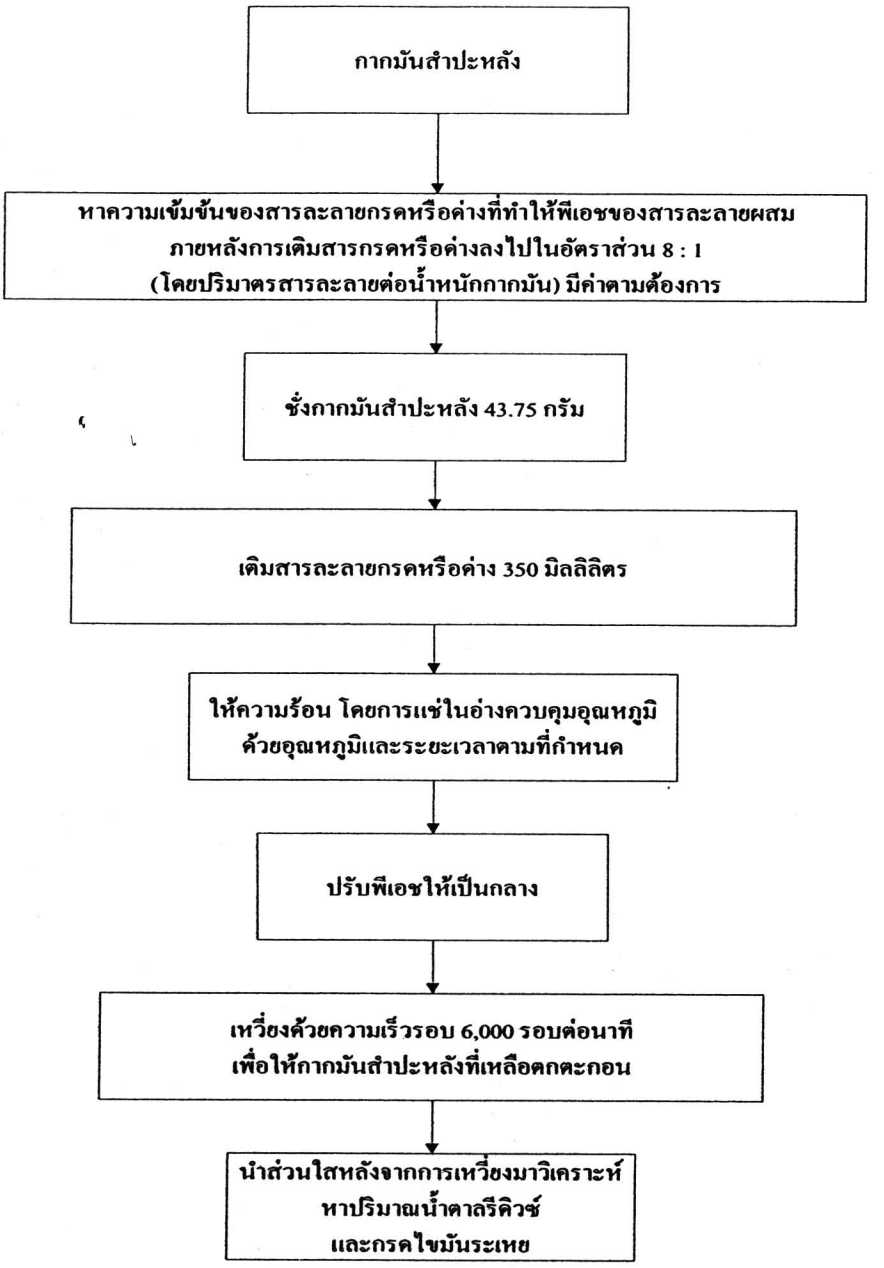

รูปที่ 3.3 ขั้นตอนการทดลองเพื่อหาผลของปัจจัยที่มีผลต่อการเกิดน้ำตาลรีดิวซ์และกรดไขมันระเหย

3.3 การหาผลของปริมาณน้ำตาลรีดิวซ์และกรดไขมันระเหยที่มีต่อประสิทธิภาพในการผลิตก๊าซชีวภาพ

ในการศึกษาผลของปริมาณน้ำตาลรีดิวซ์และกรดไขมันระเหยที่มีต่อประสิทธิภาพของการผลิตก๊าซชีวภาพ ได้ทำการเลือกสภาวะการเกิดปฏิกิริยาไฮโดรไลซิสที่ทำให้เกิดปริมาณน้ำตาลรีดิวซ์มากน้อยต่างกัน 6 ค่า จากผลการทดลองในหัวข้อ 3.2 เพื่อนำไปทดลองหมักก๊าซ ด้วยการการเดินระบบการหมักแบบทีละเท

3.3.1 สภาวะการเดินระบบที่เลือกทำการศึกษา

สภาวะที่เลือกทำการศึกษา 6 สภาวะ แสดงไว้ในตารางที่ 3.6

ตารางที่ 3.6 สภาวะการไฮโดรไลซิสที่เลือกมาศึกษาประสิทธิภาพในการผลิตก๊าซชีวภาพ

สภาวะที่	พีเอช	อุณหภูมิ °ซ	เวลา นาที	น้ำตาลรีดิวซ์ มก.กลูโคส/ก*	กรดไขมันระเหย มก.อะซิติก/ก*
1	0	100	90	914	64.1
2	2	80	60	18.1	25.4
3	4	60	30	12.3	12.0
4	9	100	90	18.8	12.3
5	11	80	60	11.4	21.6
6	13	100	90	14.6	62.4
ควบคุม				6.39	4.02

* น้ำหนักกากแห้ง

3.3.2 ขั้นตอนการเดินระบบ

การดำเนินการที่แต่ละสภาวะมีขั้นตอน ดังรูปที่ 3.4 ซึ่งเริ่มจากการนำสารละลายกากมันที่ผ่านกระบวนการไฮโดรซิสด้วยสารกรดหรือสารด่างตามสภาวะที่เลือกภายหลังครบกำหนดเวลาทำปฏิกิริยาแล้ว ทำการเติมยูเรียและไดโพแทสเซียมไฮโดรเจนฟอสเฟต เพื่อเป็นสารอาหาร ในปริมาณที่ทำให้อัตราส่วน COD : N : P เท่ากับ 100 : 1.1 : 0.2 แล้วปรับพีเอชให้เป็นกลาง ผสมกับเชื้อจุลินทรีย์ในอัตราส่วนของแข็งระเหยเป็น 0.5 ต่อ 1 ทำการบรรจุสารละลายในขวดหมัก ไล่อากาศด้วยก๊าซไนโตรเจนนาน 3 นาทีก่อนปิดขวดให้สนิท ทำการหมักเป็นเวลา 5, 10, 20 และ 30

วัน สำหรับการหมัก 5, 10 และ 20 วันใช้ขวดหมักขนาด 1.5 ลิตร โดยไม่มีการวัดปริมาณก๊าซ ส่วนการหมัก 30 วัน ใช้ขวดขนาด 6 ลิตรที่ต่อเข้ากับอุปกรณ์วัดก๊าซ เพื่อทำการวัดปริมาณก๊าซที่เกิดขึ้นทุกวัน สำหรับสภาวะควบคุมคือสภาวะการหมักกากมันสำปะหลังที่ผสมกับน้ำกลั่นในอัตราส่วน 8:1 โดยไม่ผ่านการทำปฏิกิริยาใดๆก่อนการหมัก แต่มีการเติมสารอาหารและปรับพีเอชให้เป็นกลาง และเติมเชื้อจุลินทรีย์ในอัตราส่วนที่เหมือนกับสภาวะอื่นๆ

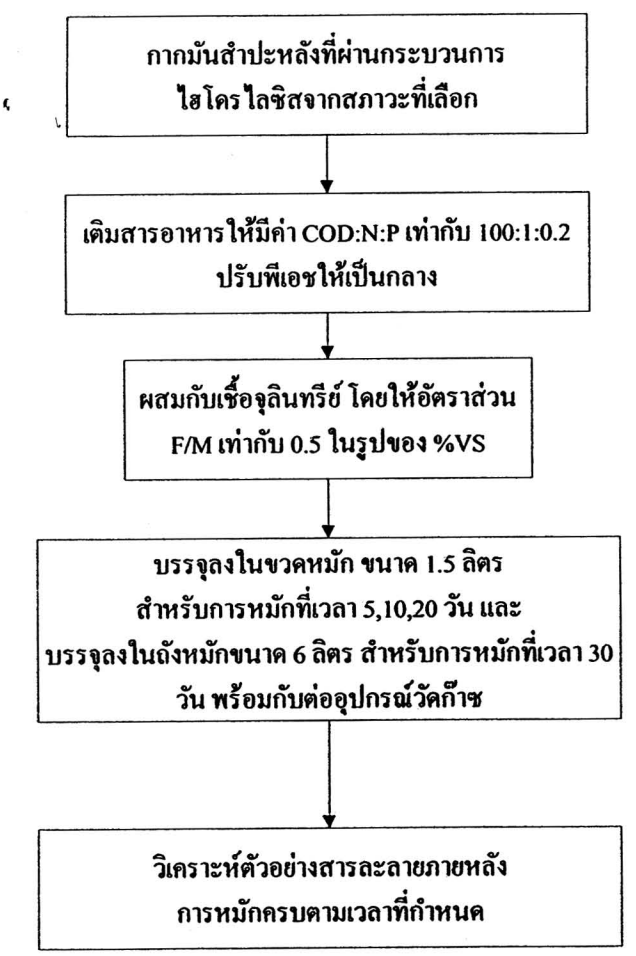

รูปที่ 3.4 ขั้นตอนการหมักกากมันสำปะหลัง

เมื่อทำการหมักครบตามเวลาที่กำหนด ได้ทำการเก็บตัวอย่างสารละลาย และนำไปตรวจวัดซีโอดี พีเอช ของแข็งรวม ของแข็งระเหย อัลคาไลนิตี้และกรดไขมันระเหย ตามวิธี

มาตรฐานของ APHA,(2005) โดยมีรายละเอียดของความถี่ในการเก็บตัวอย่างและวิธีวิเคราะห์ ดังแสดงในตารางที่ 3.7

การทดลองทั้งหมดนี้ได้ทำการเปรียบเทียบกับสภาวะควบคุม ซึ่งใช้กากมันสำปะหลังที่ไม่ผ่านการทำปฏิกิริยาไฮโดรไลซิส มาปรับพีเอชให้เป็นกลางและเติมสารละลายอาหารแล้วหมักกับเชื้อจุลินทรีย์ในอัตราส่วนที่เท่ากัน

ในการเก็บตัวอย่างสำหรับการหมัก 5, 10 และ 20 วัน จะระบายก๊าซทิ้งไป สำหรับการหมัก 30 วัน ทำการวัดปริมาณก๊าซที่เกิดขึ้นทุกวันจนครบ 30 วัน แล้วทำการเก็บตัวอย่างก๊าซเพื่อนำไปวิเคราะห์องค์ประกอบของก๊าซ

ตารางที่ 3.7 ความถี่ในการเก็บตัวอย่างและวิธีการที่ใช้ในการวิเคราะห์ตัวอย่าง

พารามิเตอร์	วิธีวิเคราะห์	ช่วงเวลาการหมัก (วัน)				
		0	5	10	20	30
น้ำตาลรีดิวซ์	วิธีดี เอ็น เอส	√				
ของแข็งทั้งหมด	วิธีชั่งน้ำหนัก	√	√	√	√	√
ของแข็งระเหย	วิธีชั่งน้ำหนัก	√	√	√	√	√
พีเอช	เครื่องวัดพีเอช	√	√	√	√	√
กรดไขมันระเหย	วิธีกลั่น	√	√	√	√	√
อัลคาไลนิตี้	วิธีไทเทรต	√	√	√	√	√
ซีโอดี	วิธีออกซิไดซ์ด้วยสารเคมี	√	√	√	√	√
องค์ประกอบของก๊าซ	วิธีแยกองค์ประกอบของก๊าซ					√